

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΘΙΚΗ
ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(με τις αιώνιες αξίες και σε σύζευξη με τη σκέψη)

Οι φαντασιώσεις και τα ψέματα του ανθρώπου χωρίς αυτογνωσία

(Επιλογή και σχηματισμός μεγάλης περίληψης)

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση του παρόντος βιβλίου, κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, φωτογραφικό κ.λ.π.) σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς Νόμους και τους Διεθνείς Κανονισμούς, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του δημιουργού/δικαιούχου. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τις δημόσιες υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λ.π. (Ν. 100/1975, 2121/1993 και λοιποί εν γένει κανόνες Διεθνούς Δικαίου).

All Rights Reserved

© Copyright: Κωνσταντίνος Γ. Νικολουδάκης

18541 Πειραιάς

E-mail: filosofiagr@yahoo.gr, info@kosmologia.gr

Τηλ.: +30 210 4811373 Κιν. +30 6932 77 33 73

Web site : <http://www.kosmologia.gr>

"Από παιδί και από τρελό μαθαίνεις την αλήθεια"

"Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει"

Λαϊκές ελληνικές ρήσεις

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΟΥ!

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ που θεμελιώνουν την Ηθική με εσωτερικές αξίες, ενοποιημένη με τη λογική και την κοσμολογία και επιβάλουν ανατροπές στην κοινωνική και πολιτική ζωή παγκοσμίως. Τις πιο σημαντικές απόψεις, μπορούμε να τις συγχωνεύσουμε σε τρεις-τέσσερις ευρείες ομάδες, τις οποίες υποδιαιρούμε σε περισσότερα μέρη για διευκόλυνση της ανάγνωσης και της κατανόησης ενός μεγάλου αριθμού σελίδων.

>>>► Για τη συνέπεια στη σκέψη, τη διαχείριση και την αξιοπιστία της γνώσης. Η θεμελιακή διαφορά της σκέψης από τη γνώση. Η πιο στενή σχέση μεταξύ ψυχής, συμπεριφοράς και νόησης. (Μέρος πρώτο).

>>>► Η πλάνη, η άγνοια, οι ανακρίβειες και τα κενά στη σκέψη, η βεβαιότητα και η αμφιβολία συνδέονται διαρκώς με ψυχολογικές αντιδράσεις και με τη συμπεριφορά, στο άτομο και ομαδικά. Ο σταθερός ρόλος της σκέψης και της ηθικής (με τις πνευματικές και αιώνιες αξίες) για τις ανθρώπινες σχέσεις και για την προσωπικότητα. Οι πρώτες σκέψεις και παρατηρήσεις για την (πνευματική) ηθική πριν από την έρευνα του φυσικού κόσμου. (Μέρος δεύτερο).

>>>► Σκέψεις και παρατηρήσεις για την (πνευματική) ηθική μετά από την έρευνα του φυσικού κόσμου. Η πνευματική ηθική έτσι αποδεικνύεται παγκόσμια και μπορεί να προσδιοριστεί με το επίθετο «κοσμολογική» ηθική. Για τον προορισμό και το νόημα της ζωής. Αποδεικνύεται ότι οι φυσικοί νόμοι (ρυθμιστικές σχέσεις) που ρυθμίζουν εξωτερικά τα φαινόμενα και διατηρούν τον κόσμο επιβάλλονται με άμεσο/εσωτερικό τρόπο από την ύπαρξη του συνόλου του κόσμου και όχι από την περιστασιακή σύνδεση των μερών. (Μέρος τρίτο).

>>>► Η σχέση της παγκόσμιας Ηθικής (με πνευματικές αξίες) με τη δικαιοσύνη, με τις πολιτικές επιστήμες και με την οργάνωση της κοινωνίας. Οι πνευματικές αδυναμίες συνολικά, η έλλειψη των ηθικών αξιών και η υλιστική άποψη για τον κόσμο γίνονται πιο φανερά όταν οι άνθρωποι συνεργάζονται, γίνονται μέλη μιας ομάδας, υποκινητές και υποστηρικτές και τελικά από τις συνέπειες στην οργάνωση της κοινωνίας. (Μέρος τέταρτο).

<•> ΜΗΝ ΠΙΕΙΣ ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΞΕΡΕΣ... Μερικοί πειστικοί λόγοι για να γίνει κάποιος «κακός» και αλήτης, **εάν η Ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού (με πνευματικές αξίες) δεν είναι παγκόσμια Επιστήμη.**

1) Τίποτα δεν είναι για πάντα. Οι μνήμες σβήνονται και κάθε δυσάρεστη συνέπεια των πράξεών μας σε λίγα χρόνια θα χαθεί. (Όσοι φιλοδοξούν ή αναμένουν να καταγραφούν στην ιστορία χρειάζεται να είναι πιο προσεκτικοί...).

2) Από την αρχή της ζωής μέσα στην άγρια φύση, η αδικία και το κακό ενυπάρχουν σαν απαραίτητα στοιχεία για τη ζωή. Κάποιοι είναι θύματα της κακής φυσικής τύχης και το ίδιο μέσα στην κοινωνία, από τα αρχαία χρόνια κάποιοι είναι τα θύματα των άσχημων κοινωνικών συνθηκών και μερικών ισχυρών ομάδων.

3) Η ανθρώπινη δικαιοσύνη παραμένει προκλητικά ανεπαρκής. Δεν αποδίδεται σε όλες τις περιπτώσεις, πολλές και καθημερινές περιπτώσεις δεν φθάνουν ποτέ σε αυτή, ενώ πολλές από τις συνέπειες τις αδικίας δεν είναι αναστρέψιμες.

4) Οι νόμοι της Πολιτείας τροποποιούνται, ακυρώνονται, συμπληρώνονται, προσαρμόζονται και παραβιάζονται από τους ανθρώπους της εξουσίας, μέχρι του σημείου να βλάπτονται τα συμφέροντα μεγάλων ομάδων και όλης της κοινωνίας και συνήθως με τη δικαιολογία του γενικού καλού της κοινωνίας. Ακραία περίπτωση, ο πόλεμος με στρατιωτικά μέσα (εμφύλιος, θρησκευτικός, οικονομικός, ιδιοκτησιακός κ.α.).

5) Είναι συνηθισμένο φαινόμενο, να είμαστε ειλικρινείς, τίμιοι, φιλόανθρωποι, φιλήσυχοι άνθρωποι, χωρίς καμία ανταπόδοση και αντιθέτως, να μας πληγώνουν και να μας ταλαιπωρούν. **Σε καιρό ειρήνης**, συμβαίνει μέσα στην ανισόρροπη κοινωνία που βρεθήκαμε να ζούμε, οι καλοί άνθρωποι να ζημιώνονται και να αποθαρρύνονται, ενώ οι πιο αδίστακτοι και οι έτοιμοι για όλα, εκείνοι να επιβραβεύονται και να ευνοούνται.

6) Οποιαδήποτε στιγμή, η ζωή μας μπορεί να κινδυνέψει από τις επιθυμίες, τις αποφάσεις και τις ενέργειες των συνανθρώπων μας, χωρίς δική μας πρόκληση. Ένα μικρό σημάδι επάνω στην επιδερμίδα μας μπορεί να θεωρηθεί προκλητικό. Μήπως τότε θα σκεφτούμε, πόσο ανόητοι ήμασταν που δεν πράξαμε αδίστακτα όπως οι αλήτες και που δεν εκμεταλλευτήκαμε κάποιες ανήθικες ευκαιρίες;

7) Δεν υπάρχει καμία εξασφάλιση και εγγύηση για το μέλλον μας από πουθενά, ενώ δεν λείπουν τα μεγάλα προβλήματα και οι πιο άσχημες μέρες από τη ζωή μας. Δεν υπάρχει θρησκεία που να μπορεί κάποιος να αγκιστρωθεί με την πλήρη βεβαιότητα ότι όλα θα πάνε καλά. Ούτε επιστημονική θεωρία στην οποία να αποδεικνύεται ο ρόλος και η ύπαρξη του Θεού και το

νόημα της ζωής μετά το φυσικό τέλος του θανάτου. Καμία θρησκεία ούτε κάποια θεωρία μπορεί να αποδείξει την ευνοϊκότερη τύχη στην προσωπική μας ζωή. Οποιοσδήποτε άνθρωπος μπορεί να χάσει τη δική του ζωή ή των αγαπημένων του προσώπων και να ζήσει ακραία δυστυχία, ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, θρησκεία, καταγωγή και από τις καλόψυχες πράξεις του.

8) Από τη γέννησή μας επηρεαζόμαστε και διαμορφωνόμαστε μέσα σε ένα οικογενειακό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιβάλλον, με προδιαγεγραμμένες πολλές από τις βιολογικές δυνατότητές μας και αναμφίβολα με περιορισμένη τη δυνατότητα να αποφασίζουμε εμείς οι ίδιοι για τη ζωή μας και για το τι θα γίνουμε. Δεν είμαστε 100% ελεύθεροι πνευματικά και 100% οι αποκλειστικοί υπαίτιοι των πράξεων και των επιλογών μας. Η ενηλικίωση σε συγκεκριμένο αριθμό ετών δεν συμπίπτει σαν από θαύμα με την ολοκλήρωση της προσωπικότητας ή με την απόκτηση της ικανότητας για υπεύθυνη ή ελεύθερη ζωή και για επιβίωση.

9) Οι λόγοι για να γίνει κάποιος κακοποιός και σκληρόψυχος είναι πιο απλοί, πιο κατανοητοί, πιο ρεαλιστικοί, λογικοί και με ισχυρά επιχειρήματα βγαλμένα από την εμπειρία. Ίσως αυτοί είναι πιο ισχυροί απ' όση είναι οι λόγοι για να γίνει κάποιος «καλός». Πάντως, δεν είναι φανερά άτοποι.

10) Χρειάζεται πολλή αναισθησία και ανοησία κάποιος για να αντέχει να βλέπει την τρομερή δυστυχία και την αδικία που επικρατούν με όλους τους τρόπους σε αυτόν εδώ τον πλανήτη. Είναι κοινό μυστικό, ότι εάν δεν θέλεις να στεναχωριέσαι και να θυσιάσεις τη δική σου ζωή, θα πρέπει να γίνεις σκληρόψυχος και ανεύθυνος άνθρωπος.

11) Σχεδόν όλοι θα θέλαμε να ζούμε σε έναν αισιόδοξο κόσμο χωρίς μεροληψία, χωρίς μίσος και συγκρούσεις και χωρίς τις τρομερές παρενέργειες της συμβίωσης με τους άλλους ανθρώπους. Όμως είναι δεδομένο, ότι ζούμε σε τέτοια σκληρή πραγματικότητα με δύστροπους, άπληστους, φαντασμένους και εύθικτους ανθρώπους, που κάνουν θλιβερή τη ζωή μας. Λίγοι βρίσκουν τη ψυχική δύναμη να σκεφτούν ότι **το "κακό" είναι απαραίτητο** στη φύση και στη ζωή για να επιστρέφει πίσω στους θύτες και στους βλάκες, για να μας βάζει στη θέση μας και για να κινητοποιεί τη ζωή να εξελίσσεται με την επιδίωξη του "καλού", αν όχι ενός ανώτερου προορισμού ή ενός άγνωστου σε μας σχεδίου.

12) Βρείτε τη δύναμη και ακούστε ακόμα: Όχι μόνο βρίσκουμε πολλούς σοβαρούς λόγους για να ζούμε αδίστακτα, απείθαρχα και σαν αναισθητα καθάρματα σε μια άγρια κοινωνία, αλλά και για να ξεπεράσουμε όλα τα όρια. Αν μας απαιτήσουν να είμαστε νομοταγείς πολίτες, λογικοί και κοινωνικοί άνθρωποι, τη στιγμή που οι κοινωνικές συνθήκες εμποδίζουν την επιβίωσή μας

και δεν έχουμε τίποτα περισσότερο για να χάσουμε, τότε δεν θα διστάσουμε μέχρι και να σκοτώσουμε ή να εκδικηθούμε με το δικό μας απροσδόκητο τρόπο...

† Έχετε σκεφτεί πόσο **εύκολο** είναι να ξεσπάσουν αιματηρές κοινωνικές ταραχές ή να εμπλακούμε σε πολεμικές επιχειρήσεις και σε άλλες αντιπαράθεσεις μεταξύ μεγάλων ομάδων συμφερόντων και να στερηθούμε όλα αυτά που αποκαλούνται ανθρώπινα δικαιώματα; Πόσο **εύκολο** είναι να γίνουμε κυριολεκτικά παιχνίδι στα χέρια κακοποιών, σαδιστών και αδίστακτων νταήδων, που μας βλέπουν σαν σπουργίτια, για να περάσουν λιγότερο πληκτικά την ώρα τους ή για να ξεσπάσουν σε μας τη δική τους κακή τύχη; Συγκλονιστικό το δράμα όσων βρέθηκαν σε τέτοιες περιστάσεις, ενώ δεν το είχαν φανταστεί και αντιθέτως ζούσαν με την πίστη, ότι κάποτε θα χαρούν τα εγγόνια τους ή τα πλούτη τους!

Η Ηθική με την έννοια του εσωτερικού προσανατολισμού και η ζωή με επίγνωση της άγνοιας και με αμερόληπτη σκέψη δεν είναι για τους γραφικούς και τους φαντασιόπληκτους. **Να σταματήσουμε να θεωρούμε ρεαλισμό, την επιπόλαιη αντίληψη των πραγμάτων και την υπερεκτίμηση των ικανοτήτων μας.** Οι μεγάλες αλήθειες (για τη σχέση μεταξύ σκέψης, αισθήσεων, συμπεριφοράς και υλικού κόσμου) και η άγνοια για ορισμένα θεωρητικά ζητήματα μπορεί να μη φαίνονται πώς συνδέονται με τα προβλήματα και με τις δυνατότητες της καθημερινής ζωής. Όμως, συνδέονται αδιάλειπτα και παντού και με τον πιο αφάνταστο τρόπο, που τον αποκαλύπτει η εμπειρία. Παρόμοια, όπως συνδέονται διαρκώς και παντού ο Θεός και ο κενός χώρος... με τη ζωή μας.

Θα έπρεπε να μην πράττουμε ποτέ το «κακό», να μη χάνουμε ποτέ τη λογική μας, ν' ανεχόμαστε απεριόριστα, αντιθέτως να τους ευχαριστούμε όλους και να βοηθάμε σε όλες τις περιπτώσεις, εάν δεν υπήρχαν οι άπειροι λόγοι κι αιτίες που μας οδηγούν σε κακές σκέψεις, σε επιθετική και σε βίαιη συμπεριφορά. Μη συγχέουμε το υποθετικό «θα έπρεπε» με το «πρέπει» τώρα. Πολλά θα έπρεπε να πράττουμε και να μην πράττουμε εάν τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Όταν η ηθική παραβλέπει και αγνοεί την πραγματικότητα, τότε δεν μπορεί ν' αποφύγει τη σύγκρουση μαζί της και με την εμπειρία και χάνει την αξιοπιστία της. Η ανθρώπινη λογική δεν μπορεί να αγνοήσει την πραγματικότητα και να αρκείται σε υπερβολικές και ουτοπικές απόψεις περί του «καλού», εξαιτίας της αδυναμίας να είμαστε ανεκτικοί άνθρωποι, πάντοτε καλοί και του φόβου μήπως τροφοδοτήσουμε το «κακό», δηλαδή για να μην ενισχυθούν ανήθικα πρότυπα και παραδείγματα. **Ο καλός πρέπει να είναι πριν**

απ' όλα δίκαιος και αυτό δεν είναι δυνατό χωρίς τον ειλικρινή, αμερόληπτο και δημιουργικό στοχασμό, χωρίς την απαλλαγή από τις πλάνες και τις προκαταλήψεις και χωρίς την ανθρώπινη επιθυμία να αναδείξει, να υπερασπίσει και να αναζητήσει την αλήθεια.

Η πραγματικότητα καθημερινά δίνει την απάντηση στον εγωκεντρικό τρόπο αντίληψης και ζωής με την αβεβαιότητα, το φόβο, το ψυχικό κενό, την κακοτυχία, τη ζήλια, τη διχόνοια, με το τέλος των ονείρων και τη διανοητική τύφλωση. Δε χρειάζεται να κοπιάζουμε, για να αποδείξουμε την αλήθεια και για ν' ανατρέψουμε την πλάνη και δεν χρειάζεται να διαταράξουμε την ευδιαθεσία μας στο σκοταδιστικό περίγυρο των παρασυρμένων. Όπως παρατήρησε εύστοχα ο Άρθουρ Σοπερχάουερ (1788-1860) "*μέσα σ' αυτή την τρομερή κοινωνία που ζούμε, ο γιατρός διαπιστώνει τη νοσηρότητα του ανθρώπου, ο νομικός την κακία του και ο θεολόγος τη φοβερή βλακεία του*". Οι αλήθειες για να αποφύγουμε την κακή τύχη και τις απογοητεύσεις είναι πιο βέβαιες και πιο πολύτιμες από τις αλήθειες των ειδικών για την επιτυχία στον ανταγωνισμό και στην συνεργασία. Όμως οι πρώτες εκτιμούνται πληκτικές, ενώ οι δεύτερες δελεαστικές, κινητήριες για το σώμα και για ένα φανταστικό κόσμο. Μόνο και μόνο επειδή μέσα στη φαντασία μας η ζωή είναι πιο όμορφη, όταν υλοποιούμε όλους τους στόχους μας και ξεπερνούμε όλα τα εμπόδια...

Η αλήθεια χωρίς φόβο και πάθος! Θα έλεγε κάποιος βιαστικά, ότι δείχνει μίσος και υπεροψία να μιλάμε για τον άνθρωπο με μειωτικούς και προβληματικούς όρους και να τον περιγράφουμε σαν τρελό και καταστροφικό. Πρώτα απ' όλα, δεν θα το λέγαμε αυτό, αν δεν ανησυχούσαμε για τη δική μας τύχη και αν είχαμε το θάρρος να βλέπουμε την πραγματικότητα που μας δυσχεραστεί και δεν μας εξυπηρετεί. Ενδέχεται να το λέμε με δόλο, όταν αρπάζουμε την πρόκληση για να φανούμε εμείς αδιάφθοροι, πονόψυχοι και φιλόανθρωποι και ιδιαίτερα όταν έτσι κερδίζουμε στις δημόσιες σχέσεις μας, στη διαφημιστική προβολή και στις εμπορικές επιχειρήσεις μας. Στην παγκόσμια εμπειρία διαπιστώνουμε ορισμένες νοητικές αδυναμίες του ανθρώπου και τις συνέπειές τους και αυτή η διαπίστωση δεν επιδέχεται καμία αμφισβήτηση. Ανεξάρτητα από σκοπούς και προθέσεις, ο άνθρωπος δεν είναι τόσο έξυπνος, ειλικρινής, λογικός, αλάνθαστος και δίκαιος όσο θα το θέλαμε και όπως αποκαλύπτει το παρελθόν του. Εκτός ότι είναι έτσι πνευματικά ατελής, ελαττωματικός και άπληστος, είναι και εξαναγκασμένος να πράττει επίσης με

βιαστικές εκτιμήσεις και συχνά με πιεσμένα χρονικά όρια για να επιτύχει την επιβίωσή του, με τις γνωστές δυσκολίες και με θλιβερές συνέπειες. Και προσέξτε ακόμα, ότι οι φυσιολογικές αδυναμίες στη σκέψη και η "τρέλα" στους ανθρώπους δεν σχετίζονται μόνο με την αδυναμία για συνεργασία, με τη δυστυχία, με τις καταστροφικές συνέπειες και με την ασχήμια της ζωής. Ισοδύναμα, από αυτές τις πνευματικές αδυναμίες δημιουργούνται όλες οι συνεργασίες, οι εμπειρίες, τα όνειρα, οι σκοποί και οι αποκλίσεις στα άτομα και στους λαούς, όπως τα παρατηρούμε και τα γνωρίζουμε.

Δεν πρέπει να μας ακούγεται υπερβολικό, ότι η ζωή αντλεί το νόημα και την ιδιαιτερότητά της, από τη διανοητική μεροληψία και αδυναμία, που ξεκινούν με τις αισθήσεις. Οι σχέσεις και οι δράσεις των πραγμάτων προϋποθέτουν να είναι περιορισμένα, να εμποδίζονται, να έχουν ελλείψεις, πολλές διαφορές και αν αυτά είναι έμβια, ν' αντιλαμβάνονται περιορισμένα και ξανά με πολλές διαφορές... Όσπου τελικά στην ανθρώπινη ζωή, η συμπεριφορά προετοιμάζεται και ρυθμίζεται με σκέψεις, πληροφορίες, γνώσεις και εκτιμήσεις. Έτσι διαμορφώνονται και διατηρούνται άπειρες εμπειρίες, ενώ γίνεται δυνατή η συνεργασία και η πολιτισμική εξέλιξη. Εξηγώντας ενιαία τις ανθρώπινες αδυναμίες με τον (υλικό) τρόπο που δημιουργείται γενικότερα η ζωή (σαν βιολογικό σώμα) και όπως αυτή ανελίσσεται περιορισμένη (τοπικά, χρονικά και διανοητικά) στο περιβάλλον της, έτσι δεν καταδικάζουμε τον άνθρωπο για την ατέλειά του, όπως αν ήταν αυτός ο ίδιος ο αποκλειστικός υπαίτιος του εαυτού του και των δραστηριοτήτων του. Ως ένα όριο καταλαβαίνουμε και ανεχόμαστε τη φυσιολογική ατέλειά του, όπως και στις άλλες μορφές ζωής.

Με τη γενική γνώση των αιτιών και των περιορισμών, που ο άνθρωπος είναι ατελής βιολογικά και διανοητικά και με την επίγνωση των συνεπειών, στις οποίες οδηγεί αυτή η ατέλειά του – τόσο στον ίδιο όσο και με τη συμπεριφορά του – διαφωτίζουμε, πώς μπορεί να περιορίσει την ατέλειά του. Πώς ν' αποφύγει τις συνέπειες και, αν γίνεται, αυτό το δίποδο ζώο με σκέψη να ανελιχθεί πνευματικά και οι ηθικές δυνατότητες να αποτυπωθούν στη βιολογία του. Αποκρύπτοντας ή αδιαφορώντας για την ατέλειά του, αποφεύγοντας να την εξηγήσουμε και να την αποδεχτούμε, μιλώντας για τον άνθρωπο σαν να ήταν ο Θεός, παρουσιάζοντάς τον μονομερώς λογικό, καλό ή αδύναμο, τον αφήνουμε στη θλιβερή τύχη του. Του αποκρύβουμε την έξοδο, του κλείνουμε τις πόρτες, του σβήνουμε τα φώτα για να μην μπορέσει ποτέ κανένας να δώσει τις ριζικές λύσεις, που θα του επιτρέψουν να γίνει ο ρυθμιστής της ζωής του' χωρίς ψευδαισθήσεις για τις ικανότητές του και για το ρόλο του μέσα στην κοινωνία και ευρύτερα μέσα στον κόσμο. Έτσι πετάμε στα σκουπίδια την Ηθική σαν μια φαντασίωση από οκνούς και βαρετούς ανθρώπους, όπως

γενικότερα τη φιλοσοφική έρευνα και συντηρούμε το τέρας της αδικίας.

Πολλοί επιπόλαιοι και ανήμποροι άνθρωποι αρκούνται στους εντυπωσιασμούς, στην ανάδειξή τους με μη δημιουργικό και με περιστασιακό τρόπο και για την εγωιστική απόλαυση μίας στιγμής. Με αυτούς συχνά γελάμε ή αδιαφορούμε, ειδικά όταν έχουν φανερές αυταπάτες για τις δυνατότητές τους. Οι διαβασμένοι και οι δημιουργικοί άνθρωποι με τις διασυνδέσεις και με τις συνεργασίες τους συντηρούν και προβάλλουν σταθερούς στόχους, εκμεταλλεύονται τη φήμη και τα έργα τους και επηρεάζουν μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Με αυτούς συνήθως εξοργιζόμαστε ή κλαίμε. Το κακό πρέπει να προληφθεί στην αρχή του, όταν ακόμα είναι μικρό σαν σπόρος και δε φαίνεται. Χρειάζεται να αποτρέψουμε τον εγωκεντρισμό και την υλιστική προσέγγιση της ζωής από τη μικρή ηλικία, στο σπίτι και στο σχολείο. Πρέπει ευρύτερα να δυσκολέψουμε την πορεία όσων έχουν αρχηγικές προθέσεις και επιθετικότητα, όσων ρέπουν στην (επαγγελματική) εκμετάλλευση του συνανθρώπου τους και της ατυχίας του, στους ανεύθυνους που διαβεβαιώνουν για το μέλλον, να ενθαρρύνουμε την αντίδραση στην αδικία και να υποψιαζόμαστε τους φιλόδοξους. Η ακλόνητη σιγουριά και η αποφασιστικότητα δεν συνδέονται μόνο με λογικές σκέψεις, με αναμφίβολη γνώση και με πλεονεκτήματα για την επιτυχία. Συνδέονται ακόμα με βιαστικές προσπάθειες, με υπερβολικές εκτιμήσεις, με μεγάλη άγνοια, με συνήθειες, με μεγαλομανία, με φανταστικές προσδοκίες, με την εκμετάλλευση ευκαιριών που γρήγορα χάνονται κλπ. Ο δισταγμός, η ανασφάλεια, η αμφιβολία είναι πιο πολλές φορές απαραίτητα για τη ρύθμιση της ζωής και δεν πρέπει να θεωρούνται αδυναμίες και να εκτιμούνται σαν κακά σημάδια.